

FURUKOLLEN PSYKIATRISKE SENTER AS
Postboks 264
2151 ÅRNES

Deres ref.:
Vår ref.: 23/33036-2
Saksbehandler: Trine Grøslie Stavn
Dato: 20.09.2023

Svar på henvendelse knyttet til dom til tvungent psykisk helsevern og opphold i bolig - rammer for opphold

Helsedirektoratet viser til henvendelse fra flere behandlere ved Furukollen Psykiatriske Senter angående ovennevnte. Utgangspunktet for henvendelsen er flere fortolkninger og redegjørelser fra Helsedirektoratet knyttet til rammene for hvilke tiltak kommunen kan pålegges å gjennomføre, samt hvilke (restriktive) tiltak den enkelte pasient kan samtykke til som vilkår for overføring fra tvungent psykisk helsevern med døgnopphold til tvungent psykisk helsevern uten døgnopphold.

I nevnte brev av 9.5.2022 til Oslo kommune er det redegjort for de juridiske rammene for hvilke tvangstiltak kommunen lovlig kan gjennomføre, det er ingen endringer i rettsstilstanden i denne sammenheng. Når det gjelder brevet av [24.4.2019](#) om å samtykke til restriktive tiltak, er det særlig adgangen til rusmiddeltesting ved urinprøve e.l. som bemerkes i henvendelsen fra Furukollen. Slik Helsedirektoratet oppfatter henvendelsen leses brevet fra 2019 slik at det ikke lovlig kan settes krav om rusmiddeltesting når pasienten er underlagt tvungent vern uten døgnopphold. Dette er i så tilfelle en misforståelse.

Psykisk helsevernloven § 4-7a gir hjemmel til, på gitte vilkår, rusmiddeltesting av biologisk materiale, herunder ved urinprøvetaking eller andre testmetoder. Bestemmelsen gir hjemmel for at det kan fremsettes begjæring om samtykke til eller treffes vedtak om prøver av pasientens biologiske materiale. Bestemmelsens første ledd som gjelder begjæring om samtykke til slik testing er aktuell både i forhold til frivillig innlagte pasienter og pasienter under tvungen psykisk helsevern, som er den aktuelle gruppen her. Bestemmelsens annet ledd gir faglig ansvarlig hjemmel til å treffe vedtak om prøvetaking der pasienten er underlagt tvungent psykisk helsevern. I begge tilfeller må det foreligge konkret mistanke om at pasienten misbruker rusmidler. Dessuten kreves det at prøver av biologiske materiale fremstår strengt nødvendig av hensyn til helsehjelpen. I følge helsedirektoratets kommentarer til bestemmelsen innebærer dette at formålet med tiltaket må være å gi pasienten helsehjelp, og at prøvetaking må være et egnet tiltak for kontroll.

Adgangen til å treffe vedtak om rusmiddeltesting gjelder som nevnt pasienter som er under tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern, det er altså ikke et vilkår at pasienten er i

Helsedirektoratet

Avdeling helserett og rettssaker

Trine Grøslie Stavn

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

institusjon for døgnopphold. Det presiseres [i forarbeidene](#) at adgangen til å be om samtykke og til å treffe vedtak om urinprøvetaking også gjelder underveis i et behandlingsforløp. Det betyr blant annet at pasienter som er underlagt tvungent psykisk helsevern uten døgnopphold også omfattes av bestemmelsen i phvl. § 4-7a. Se for øvrig [helsedirektoratets kommentarer til phvl. § 4-7a](#).

I deres henvendelse nevnes flere situasjoner som oppstår akutt, og hvor det er behov for å sette inn tiltak umiddelbart for å roe ned situasjonen. Helsedirektoratet antar at det i slike situasjoner vil være adgang for helsepersonellet til å handle med hjemmel i øyeblikkelig hjelp bestemmelsen i helsepersonelloven § 7, eller etter nødrett/nødvergebestemmelsene i straffeloven.

Helsedirektoratet er enig i at regelverket knyttet til pasienters rett til å samtykke til restriktive tiltak og kommunehelsetjenestens adgang til å iverksette restriktive tiltak bør utredes nærmere. Dette er også omtalt i flere offentlige rapporter, sist i rapporten "Bedre beslutninger, bedre behandling" fra ekspertutvalg om samtykkekompetanse. I tillegg har Sivilombudet vurdert problemstillingen i brev til Helsedirektoratet av 2.3.23 (vedlagt) – i brevet orienterer ombudet om at Helse- og omsorgsdepartementet er gjort oppmerksomme på manglene og uklarhetene.

Vennlig hilsen

Vårin Hellevik e.f.
seniorrådgiver

Trine Grøslie Stavn
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk